

Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Sinop University Journal of Faculty of Education
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/suefd>

*Geliş/Received: 16.10.2025 Kabul/Accepted: 11.12.2025/ Yayın
Tarihi (Published): 30.12.2025
Makalenin Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article*

Metin Türü Farkındalığına Yönelik 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı Öğrenme Çıktılarının İncelenmesi *Galip ÇAĞLAYAN**

Öz

2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin alımlama (dinleme/izleme, okuma) ve üretme (konuşma, yazma) dil becerilerinin bütüncül bir anlayışla geliştirilmesi nihai hedef olarak belirlenmiştir. Programda her beceriyle ilişkili öğrenme çıktılarına yer verilmiş ve bu çıktıların öğrencilerde yaşantıya dönüşmesi noktasında farklı metin türlerinden faydalandığı açıkça ifade edilmiştir. Çalışmanın amacı güncel 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin metin türü farkındalığına sahip olmasını sağlayan öğrenme çıktılarının incelenmesidir. Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılırken veri toplama aracı olarak doküman incelemesi tekniği esas alınmıştır. Bulguların analiz edilme sürecinde ise içerik çözümlemesi yöntemi tercih edilmiştir. Sonuç olarak dinleme/izleme becerisi altında 5. ve 6. sınıfta 11, 7. ve 8. sınıfta 13 olmak üzere toplam 48; okuma becerisi altında 5. ve 6. sınıfta 13, 7. ve 8. sınıfta 14 olmak üzere toplam 54; konuşma ve yazma becerileri altında ise her sınıf seviyesinde 4 öğrenme çıktısı tespit edilmekle beraber toplam 16 öğrenme çıktısının metin türü farkındalığı yansıttığı belirlenmiştir. Böylece farklı metin türlerini yansıtan öğrenme çıktılarının dinleme/izleme ve okuma becerileri altında daha çok yer aldığı görülürken konuşma ve yazma becerileri altında az olduğu tespit edilmiştir. Özellikle dinleme/izleme ve okuma becerisi kategorisinde doğrudan bilgilendirici (32) metin yapısına yönelik öğrenme çıktıları öyküleyici (8) ve şiir (0) metin yapısına göre daha fazla yer alsa da öyküleyici metin yapısının öğrencilerin olayları/durumları algılamasındaki rolü ve şiir metin yapısının öğrencilerde kazandıracağı estetik duyarlılık hâli bu metin yapılarını bir hayli önemli kılmaktadır. Bu yüzden bu metin yapılarına yönelik öğrenme çıktılarının sınıf düzeyi göz önünde bulundurularak daha dengeli oluşturulması niteliği daha da artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretim programı, dil becerileri, öğrenme çıktıları, metin türü

An Examination of the Learning Outcomes of the 2024 Secondary School Turkish Language Teaching Programme Aimed at Text Type Awareness

Abstract

The 2024 Secondary School Turkish Language Teaching Programme sets as its ultimate goal the holistic development of students' language skills in reception (listening/viewing, reading) and production (speaking, writing). The programme includes learning outcomes related to each skill and explicitly states that different text types are used to ensure these outcomes are translated into real-life experiences for students. The aim of this study is to examine the learning outcomes in the current 2024 Middle School Turkish Language Teaching Programme that enable students to become aware of text types. While a qualitative research model was used in the study, document analysis was employed as the data collection tool. Content analysis was preferred for the analysis of the findings. As a result, a total of 48 learning outcomes reflecting text type awareness were identified: 11 in grades 5 and 6 and 13 in grades 7 and 8 under listening/viewing skills; 54 in total:

* Bağımsız Araştırmacı, Ankara, galipcaglayan465@gmail.com, ORCID: orcid.org/0000-0001-5791-2201

13 in grades 5 and 6 and 14 in grades 7 and 8 under reading skills; and 4 learning outcomes were identified for each grade level under speaking and writing skills, with a total of 16 learning outcomes reflecting text type awareness. Thus, it was found that learning outcomes reflecting different text types were more prevalent under listening/viewing and reading skills, while they were less prevalent under speaking and writing skills. Learning outcomes specifically targeting the informative text structure (32) are more prominent in the listening/viewing and reading skills category than the narrative (8) and poetic (0) text structures, the role of narrative text structures in students' perception of events/situations and the aesthetic sensitivity that poetic text structures will instil in students make these text structures quite important. Therefore, creating learning outcomes for these text structures in a more balanced manner, taking into account the class level, will further enhance their quality.

Keywords: Turkish language curriculum, language skills, learning outcomes, text type

Giriş

Eğitim aracılığıyla elde edilen bilgi, beceri ve tutumlar sürekli değişmektedir. Çağın ihtiyaçlarına cevap vermek, eğitimi yeniliklerle buluşturmak ve kaliteli bir öğrenme-öğretme süreci sunmak pek çok ülke gibi Türkiye'nin de misyonu ve vizyonu arasındadır (Konuk, 2018 s. 429). "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" kapsamında her dersin öğretim programı günümüz dünyasının gereksinimlerine uygun biçimde güncellemeye tabi tutulmuş ve nihai hedef olarak yetkin ve erdemli insan yetiştirmek amaçlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Güncellemeye tabi tutulan 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temel amacı; ana dilini yetkin düzeyde kullanmak, Türkçe dilinin zenginliklerini keşfetmek, dil aracılığıyla Türk kültürünü benimsemek ve bu kültür içindeki değerleri doğru şekilde kazanmalarını sağlamaktır. Ayrıca Türkçenin zengin anlam derinliğini bildikçe öğrencilerin günlük hayatta iletişimde bulunduğu kişileri, yazarları/şairleri daha iyi tanıyacağı, ana dilinin sunduğu imkânlar dâhilinde yazılı/sözlü üretimler yapacağı ve bu süreçte benliğini, kültürel kimliğini sağlıklı bir şekilde gerçekleştireceği öngörülmüştür.

Hem ilkokul hem de ortaokul düzeylerinde okutulan Türkçe dersi, öğrencilerin alımlama (dinleme/izleme, okuma) ve üretme becerilerinin (konuşma, yazma) gelişiminde temel derstir. Bu anlayışla sözü edilen her bir dil becerisinin öğrencilere kazandırılması sürecinde kullanılan farklı türdeki metinler önem arz etmektedir. Metin; dilin yapısal ve anlamsal özelliklerine uygun şekilde sözcük, cümle ve paragrafların bir araya getirilmesiyle oluşturulan bir bütündür. Hirik de (2020) metni, dizimsel ve anlambilimsel duruma uygun olarak yazarın duygu ve düşüncelerini ortaya koyduğu birimlerin tümü olarak tanımlamıştır. Her metin belli bir amaç doğrultusunda ortaya koyulur ve bu doğrultuda kendine has özelliklerle yazar tarafından üretilir. Metinlerin üretilme süreçlerinde ele alınan konu, yazarın anlatım biçimi ve bilginin sunuluş biçimi vb. yapılar metnin türü hakkında bilgi veren etmenlerdir (Baş, 2003 s. 258). Aytaş'a göre (2006) tür kavramı edebiyat eserlerinin şekline, içeriğine ve yapısal özelliklerine göre ayrılmış çeşitlerdir. Farklı metin türleri sayesinde öğrenciler ana dilin inceliklerini fark eder, edebî zevkler oluşturur ve olaylara farklı perspektiflerden bakmayı öğrenir (Şimşek, 2023). Bu doğrultuda Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin algılama durumlarını etkileyen metin türlerini doğru biçimde seçmeleri ve öğrenme-öğretme sürecini ona göre planlamaları gerekmektedir. Çünkü

öyküleyici bir metinde anlatılmak istenilenle bilgilendirici tarzda oluşturulmuş metinlerde anlatılmak istenen farklı bir biçimde verilebilmektedir (Kaldırım ve Tavşanlı, 2018). Bu yüzden herhangi bir metnin yapısını, söylem özelliklerini bilmek metnin derin yapısına ulaşmada kolaylık sağlar.

Alan yazınında metin türlerine ilişkin farklı sınıflamalar görülmektedir. Aktaş ve Gündüz'ün (2004) form yazıları, öğretici metinler ve edebî metinler; Özdemir'in (1987) bilimsel/öğretici metinler, yazınsal metinler ve geçiş türündeki metinler; Cemiloğlu'nun (2001) olay örgüsüne dayalı, düşünceye dayalı ve duygu yoğunluklu metinler; Adalı'nın ise (2003) kurmacaya dayalı, düşünceye dayalı ve gerçek yaşama dayalı metinler sınıflaması bunlardan bazılarıdır. Bu kapsama göre metinlerin tür olarak sınıflanmasında çeşitlilik söz konusu olduğu görülmektedir.

2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan metinlerin sınıflaması ise öyküleyici, bilgilendirici ve şiir şeklinde belirlenmiştir. Öyküleyici metinler; *çizgi romanlar, destanlar, efsaneler, fabllar, fıkralar, karikatürler, masallar, basılı ya da dijital öyküler, romanlar ve tiyatrolar* şeklinde geçmektedir. Bu tarzdaki metinler okurda estetik kaygı gözetken, okurun ufkunu genişleten, herhangi bir olayın zihinde daha rahat görselleştirilmesine imkân tanıyan metinlerdir. Bilgi vermek niyetiyle oluşturulmuş metin yapılarına göre özellikle öğrencilerin bir durumu/olayı/olguyu zihninde yapılandırması noktasında öncü türlerdir (Çağlayan, 2023 s. 8). Bir olay etrafında gelişen ve karakterler aracılığıyla sürdürülen bu metinlerde öğrencilerin karakterlerle özdeşleşmesi kolaylaşmaktadır (Fordham vd., 2002). Özellikle ortaokulun başlarında daha çok öyküleyici metinlerle öğrencilerde öğrenme durumları oluşması sağlanır. Bilgilendirici metinler; *anılar, belgeseller, blog veya vlog, denemeler, dilekçe metinleri, e-posta yazıları, efemeralar (koleksiyon niteliği olan metinler: pullar, afişler, posterler, haritalar vb.), fıkralar, form yazıları, gezi yazıları, grafik simgeler (bilgilendiren, yasaklayan, uyarı gösteren, yönlendiren), günlük, günlük metinler (bilet, fatura, davetiye vb.), haber metni, hiper metin, ilk gösterim filmi (fragman), bilgi görseli, makale, mektup, aforizma/motto, portre/öz geçmiş/biyografi/otobiyografi, rapor-tutanak, reklam/kamu spotu/duyuru, sosyal medya mesajları, söyleşiler, röportajlar, mülakatlar, tartışmalar, münazaralar ve yönerge metinleri* olarak sıralanmıştır. Bu metinlerin amacı bir konu/durum hakkında okuyucuya yeni bilgi sunmaktır. O yüzden yeni kavramların kullanılması, belli bir alandaki terimlere sıklıkla başvurulması ve anlatımın daha ciddi bir üslupla gerçekleştirilmesi önemlidir. Öyküleyici metin yapılarına göre öğrenciler tarafından anlaşılması daha zor metinler olduğu için ortaokulun sonunda tercih edilir. Programda son olarak şiir kategorisinde yer alan metinler; *şiir, türkü/şarkı ve mâni* şeklinde sıralanmıştır. Bu metinlerin okurda estetik bir haz uyandırması en temel amaçtır. Bu doğrultuda günlük yaşamda kullanılan sözcüklerin, kavramların farklı ve derin etki yaratacak şekilde kullanılması şiir dili için beklenen bir durumdur (Birinci, 2015 s. 19). Ortaya koyulan bu sınıflamada amaç metin türleri arasındaki hareket sahasının biraz daha geniş tutularak metin çeşitliliğinin artırılmasıdır (TYMM, 2024).

Özellikle temel dil becerilerinden dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazmayı bütüncül bir biçimde kavratmak amacıyla Türkçe dersinde farklı türdeki metinlerin sıklıkla tercih edildiği bilinmektedir. Alan yazınında araştırmacıların farklı metin yapılarını Türkçe dersi öğretim programı ve ders kitabı bağlamında inceledikleri çalışmaları mevcuttur:

Tarakcı ve Kayadibi (2023) *Metin Türleri Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları* çalışmasında metin biçimlerinin ders kitaplarında dengeli bir şekilde dağıtılmadığı; kitaplarda bilgilendirici metinlerin hikâye edici metinlerden daha fazla yer bulduğu, şiirlere ise oldukça az yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Nitekim Pilav ve Oğuz (2013) *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri Üzerine Bir Araştırma* adlı çalışmalarında 7. ve 8. sınıf düzeyinde toplam 50 metin incelemiş ve en çok hikâye türünde metinlerin yer aldığını ifade etmişlerdir. Bulut'un (2020) *Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi* çalışmasına bakıldığında programda olan bazı türlere ders kitaplarında yer verilmediği, bazılarına ise çok az sayıda yer verildiği görülmektedir. Türkben ise (2018) *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelediği* çalışmada kitapların gerek tür gerekse tema çeşitliliği bakımından zengin olduğunu görmüştür. Özbay ve Çeçen de (2012) *Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi* çalışmasında kitapların tür ve tema çeşitliliği bakımından zengin olduğu sonucuna varmıştır. Bunun yanı sıra Üründü'nün (2011) *6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi* başlıklı çalışmasına bakıldığında metin türü ayrımında gerekli hassasiyetin gösterilmediği saptanmıştır. Metin türlerinden söyleşi ve deneme türünün birbiriyle karıştırıldığı, anı türünde aktaranın belirtilmediği; düşünce yazısı, didaktik metin gibi genel adlandırmaların tür olarak verildiği; bazı metinlerde de türün iyi örneği kullanılmadığı sonuçlarına varılmıştır. Solak ve Yaylı'nın (2009) *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarını Sadece Türler Açısından İncelenmesi* adlı çalışmasında elde edilen bulgular Türkçe ders kitaplarının hazırlanmasında gerekli özenin gösterilmediğine dair işaretler taşımaktadır. Türlerin dengeli dağıtılmaması, önemli türlere kitaplarda yer verilmemesi bunlardan bazılarıdır.

Yılmaz ve Korkmaz'ın (2016) *İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi* çalışmalarında 15 ders kitabında bulunan metinleri incelemişlerdir. Bu metinlerden 131'i bilgilendirici, 213'ü öyküleyici ve 148'inin şiir türünde olduğunu ifade etmişlerdir. Temizyürek ve Delican da (2016) *İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema açısından durumunu incelemişlerdir. Sonucunda ise metinlerin yaklaşık %50'sinin hikâye edici, %30'unun şiir ve %20'sinin bilgilendirici türden olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca değer eğitimi açısından özellikle hikâye edici metinlerin elverişli olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte Kolaç'ın (2009) *İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi* çalışmasına bakıldığında hikâye edici metinlerin diğer türlere göre sıklıkla yer aldığını görmek mümkündür.*

Metin türlerine ilişkin farkındalığın öğrenciler açısından taşıdığı önem dikkate alınarak 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan öğrenme çıktıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı

Türkçe dersinin öğrenme-öğretme sürecinde sıklıkla farklı türdeki metinlerden faydalandığı için çalışmada güncel 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin metin türü farkındalığına sahip olmasını sağlayan öğrenme çıktıları incelenmiştir. Çalışmanın bu temel amacından sonra şu alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Dinleme/izleme becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktıları nelerdir ve sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?
2. Okuma becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktıları nelerdir ve sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?
3. Konuşma becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktıları nelerdir ve sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?
4. Yazma becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktıları nelerdir ve sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin metin türü farkındalığına sahip olmasını sağlayan öğrenme çıktılarının incelenmesinin amaçlandığı bu çalışma, nitel desene uygun şekilde hazırlanmıştır. Merriam (2018) nitel araştırmalar için sosyal bilimlerde sıklıkla tercih edilen desenlerden biri olduğunu ve verilerin genel olarak doküman, belge ya da gözlem tekniğiyle elde edildiğini söylemiştir.

Veri Kaynağı

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin kaynağı, Millî Eğitim Bakanlığının Maarif Modeli kapsamında 2024 yılında hazırladığı güncel ortaokul Türkçe dersi öğretim programıdır. Programda alımlama ve üretme dil becerileri altında verilen her öğrenme çıktısı, süreç bileşeni de dikkate alınarak amaca uygun biçimde ele alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada nitel araştırma desenine uygun olan veri toplama araçlarından doküman incelemesi esas alınmıştır. Doküman incelemesi tekniği, belli bir amaç doğrultusunda yazılı dokümanlarının içeriğinin titiz ve belli bir sınıflanma yapılarak elde edilen verilerin analiz edilmesine dayanır (Yıldırım

ve Şimşek, 2006). Çalışmanın dokümanı güncel 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'na Millî Eğitim Bakanlığının resmî web sayfasından erişilmiştir. Her dil becerisi altında yer alan bütün öğrenme çıktılarının olduğu sayfa aralığı tespit edilip elden teslim alınmıştır. Öğrenme çıktılarının süreç bileşenleri de dikkate alınarak amaca uygun detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktıları tespit edilerek bilgisayar sistemine aktarılmıştır. Böylelikle nicel veriler tablolar hâlinde gösterilirken nitel açıklamalarla çalışmanın bulgular bölümü oluşturulmaya gayret edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma sürecinde kullanılan veri analiz yöntemi içerik çözümlemesidir. İçerik çözümlemesi; belge ve dokümanları önceden belirlenmiş kural, kodlama ve sınıflandırma çerçevesinde analiz etmeyi sağlayan ve özellikle nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen bir veri analiz yöntemidir (Metin ve Ünal, 2022 s. 273). Bundan hareketle incelemeye alınan 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki öğrenme çıktıları tek tek analiz edilmiştir. Analizden sonra elde edilen nicel bulgulara ilişkin tablolar hazırlanmış ve açıklamalara ise tabloların altında yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğinin sağlanması amacıyla Miles ve Huberman'ın (1994) geliştirmiş olduğu görüş birliği ve görüş ayrılığı formülü esas alınmıştır. Birbirinden bağımsız en az iki kodlayıcı tarafından gerçekleştirilen analiz göz önünde bulundurularak benzer ve farklılıklar tespit edilmiştir. Kodlayıcılar arasındaki güvenirlik hesaplanmış ve tutarlılık yüzdesi %84 olarak belirlenmiştir. Bu oran %70'in üstünde çıktığı için çalışmanın güvenilir olduğu ifade edilebilir. Ayrıca çalışmada elde edilen bulguların tesadüfi hatalardan arınık olmasını sağlamak için bir uzmanın daha görüşüne başvurularak onayı alınmış ve son hâliyle ortaya koyulmuştur.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular sunulmuştur. Güncel 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan her öğrenme çıktısı, amaca uygun biçimde sınıf seviyesi göz önünde bulundurularak tek tek incelenmiş ve ilgili dil becerisiyle birlikte sunulmuştur. Daha sonra tabloların altında nicel bulguları destekleyecek şekilde gerekli nitel açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmanın Birinci Alt Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde dinleme/izleme becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktılarının sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1*Dinleme/İzleme Becerisi Altında Tespit Edilen Öğrenme Çıktıları*

Dinleme/İzleme öğrenme çıktıları	Sınıflar			
	5	6	7	8
Dinlemede/izlemede strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme	X	X	X	X
Dinledikleri/izledikleri arasında karşılaştırma yapabilme	X	X	X	X
Dinlediğindeki/izlediğindeki unsurları sınıflandırabilme	X	X	X	X
Öyküleyici metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Bilgilendirici metinlerde metin yapılarından hareketle önemli bilgileri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Bilgilendirici metinde anahtar kelimeleri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Metnin bölümlerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Dinlediğindeki/izlediğindeki söz sanatlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Bilgilendirici metinde düşünceyi geliştirme yollarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Dinlediğinde/izlediğinde kullanılan ikna etme tekniklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme			X	X
Dinlediğini/izlediğini değerlendirebilme	X	X	X	X
Medya içeriğini değerlendirebilme	X	X	X	X
Dinlediğini/izlediğini eleştirebilme	X	X	X	X
Toplam	11	11	13	13

Tablo 1’de elde edilen verilere bakıldığında dinleme/izleme becerisi altında toplam (N) 48 öğrenme çıktısının metin türüyle doğrudan/dolaylı ilişkisi olduğu belirlenmiştir. 5. ve 6. sınıfta 11 öğrenme çıktısı yer alırken 7. ve 8. sınıf düzeylerinde ise 13 öğrenme çıktısına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca öğrenme çıktıları sarmal yaklaşımla öğrencilere sunulduğu için bir sınıf düzeyinde olan öğrenme çıktısı öğrencilerin bilişsel yükü dikkate alınarak ileriki sınıflarda da tekrar etmektedir.

“*Dinlemede/izlemede strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme*” öğrenme çıktısının süreç bileşenine bakıldığında sarmal bir yaklaşımla beşinci sınıfta öyküleyici, sıralı/kronolojik; altıncı sınıfta açıklayıcı, karşılaştırma/zıtlık; yedinci sınıfta sebep/sonuç, problem/çözüm ve sekizinci sınıfta bütün metin yapılarının kullanılması gerekliliğine vurgu yapılarak ortaokulun sonunda öğrencilerin birçok metin türlerine hâkim olmaları istenmiştir.

“*Dinledikleri/izledikleri arasında karşılaştırma yapabilme*” çıktısının süreç bileşenine bakıldığında öğrencilerin metnin içeriğinde yer alan olayları, kahramanları, kahramanların

davranışlarını ve karakter özelliklerini fark etmesi; metnin organizasyonuna hâkim olması için serim, düğüm ve çözüm bölümlerini yapılandırması; giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasındaki akışı belirleyebilmesi için karşılaştırma yapmaları beklenmiştir. Örneğin öyküleyici bir metinde ana karakter ile yardımcı karakterlerin özelliklerinin karşılaştırması ile bilgilendirme amaçlı yazılmış bir haber metnindeki olayı/durumu karşılaştırmak, farklı anlama süreçleri gerektirebilir. Bu da metin türünün öğrencilerin algı durumlarını nasıl etkilediğini göstermektedir.

“Dinlediğindeki/izlediğindeki unsurları sınıflandırabilme” çıktısının alt göstergeleri göz önüne alındığında metinde geçen herhangi bir kavram, nesne, varlık, bilgi, olay/durumun tür veya gerçek-hayal ürünü olma durumu bakımından sınıflandırılması doğrudan kullanılan metnin türüyle ilişkilidir. Öğrencilerden bir metni gerçek-hayal ürünü olma yönünden sınıflandırması istenildiğinde bu durum daha çok öyküleyici metin yapısıyla mümkün kılınabilir.

“Öyküleyici metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısı tür sınırlaması yapılarak doğrudan öyküleyici metin yapısına vurgu yapmaktadır. Böylece öğrenciler metinde ele alınan olay örgüsünü, ana/yardımcı karakterleri, olayın geçtiği mekânı, olayın hangi zaman diliminde meydana geldiğini belirleyip bunlar arasındaki ilişkiye odaklanıp çözümlemelerle kurguyu zihinlerinde yapılandırmaktadır.

“Bilgilendirici metinlerde metin yapılarından hareketle önemli bilgileri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” doğrudan bilgilendirici metin yapısıyla ilgili öğrenme çıktısıdır. Öğrenciler önemli bilgileri çözümleme sürecinde daha çok sıralı/kronolojik, açıklayıcı, karşılaştırma/zıtlık, sebep-sonuç, problem-çözüm ve ikna edici metin yapılarından faydalanmaktadır.

“Bilgilendirici metinde anahtar kelimeleri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısı da doğrudan bilgilendirici metin yapısıyla ilgilidir. Bu öğrenme çıktısında metni en iyi yansıtan/temsili eden anahtar sözcüklerin öğrenciler tarafından tespit etmeleri ve metni kavramaları beklenmiştir. Her ne kadar burada doğrudan bilgilendirici metin vurgusu yapılsa da öyküleyici metinlerde de anahtar sözcüklerin bulunması söz konusu olabilir.

“Metnin bölümlerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısında öğrencilerin önce metnin türünü tespit etmeleri daha sonra öyküleyici metnin serim, düğüm ve çözüm bölümleri ile bilgilendirici metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini tespit etmeleri beklenmiştir. Sonrasında öğrencilerin bölümler arasındaki bağlantılara dikkat ederek çözümlemeler yapmaları gerekmektedir.

“Bilgilendirici metinde düşüncüyü geliştirme yollarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” sadece bilgilendirici metin türüne yönelik olarak karşımıza çıkan bir öğrenme çıktısıdır. Öğrencilerin kaynağın/konuşmacının başvurduğu düşüncüyü geliştirme yollarını (tanımlama, benzetme, karşılaştırma, örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma) fark etmeleri beklenmektedir. Her ne kadar burada doğrudan bilgilendirici metin vurgusu yapılsa da öyküleyici metinlerde amaç doğrultusunda gerekli düşüncüyü geliştirme yolları kullanılabilir.

“Dinlediğindeki/izlediğindeki söz sanatlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısı altında benzetme, kişileştirme, konuşturma, karşıtlık ve abartma sanatları yer almaktadır. Öğrencilerin bu söz sanatlarını tespit edebilmesi için öncelikle kullanılan metin türünün farkında olması gerekmektedir. Örneğin öyküleyici bir metinde kişileştirme, konuşturma söz sanatları sıklıkla kullanırken aynı durum bilgilendirici metinlerde söz konusu değildir.

“Dinlediğinde/izlediğinde kullanılan ikna etme tekniklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” daha çok yedinci ve sekizinci sınıfta karşımıza çıkan bir öğrenme çıktısıdır. Öğrencilerin ikna etme tekniklerini kullanması daha çok bilgilendirici metin yapılarıyla mümkündür.

“Dinlediğini/izlediğini değerlendirebilme” öğrencilerin metnin içeriğinde yer alan olayları, kahramanları, kahramanların davranışlarını ve karakter özelliklerini fark etmesi; metnin organizasyonuna hâkim olması için serim, düğüm, çözüm bölümlerini zihninde yapılandırması; giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasındaki akışı belirleyebilmesi için karşılaştırma yapmaları istenmiştir.

“Medya içeriğini değerlendirebilme” sadece yedinci ve sekizinci sınıfta yer alan ve daha çok bilgilendirici metin yapısıyla ilgili bir öğrenme çıktısıdır. Bununla öğrencilerin medya içeriğini; amaç, hedef kitleye uygunluk, tutarlılık gibi özellikler açısından değerlendirmeleri istenilerek farklı bakış açıları kazanmaları sağlanır.

“Dinlediğini/izlediğini eleştirebilme” öğrencilerin bir olayı, kahramanı, kahramanların davranışlarını ve karakter özelliklerini bilmesi; metnin geneline hâkim olmak için öyküleyici metin yapısını meydana getiren serim, düğüm ve çözüm bölümlerini zihninde yapılandırması; son olarak bilgilendirici metinlerdeki akışı görmek için giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyip bunlar arasındaki bağlantıyı çözümlemeleri beklenmektedir.

Çalışmanın İkinci Alt Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde okuma becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktılarının sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Okuma Becerisi Altında Tespit Edilen Öğrenme Çıktıları

Okuma öğrenme çıktıları	Sınıflar			
	5	6	7	8
Sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme	X	X		
Okumada strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme	X	X	X	X
Metinler arası karşılaştırma yapabilme	X	X	X	X
Metindeki unsurları sınıflandırabilme	X	X	X	X
Öyküleyici metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X

Bilgilendirici metinlerde metin yapılarından hareketle önemli bilgileri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Bilgilendirici metinde anahtar kelimeleri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Metnin bölümlerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Şiirin biçim özelliklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Bilgilendirici metinde düşünceyi geliştirme yollarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Metindeki söz sanatlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme	X	X	X	X
Metinde kullanılan ikna etme tekniklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme			X	X
Okuduğunu değerlendirebilme	X	X	X	X
Basılı ve dijital medya metinlerini değerlendirebilme			X	X
Metni eleştirebilme	X	X	X	X
Toplam	13	13	14	14

Tablo 2’de elde edilen verilere bakıldığında okuma becerisi altında toplam (N) 54 öğrenme çıktısının metin türüyle doğrudan/dolaylı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. 5. ve 6. sınıfta 13 öğrenme çıktısı yer alırken 7. ve 8. sınıf düzeylerinde ise 14 öğrenme çıktısına yer verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra öğrenme çıktılarının sarmal yaklaşımla öğrencilere sunulduğu görülmektedir.

“*Sesli ve sessiz okurken akıcı okuma unsurlarını yönetebilme*” öğrenme çıktısı sadece 5. ve 6. sınıfta yer almaktadır. Öğrenme çıktısının alt göstergelerine bakıldığında öğrencilerin kelimeleri doğru seslendirmesi, okuma hızını ayarlaması, vurgu ve tonlamalara dikkat etmesi, kelimeleri üst üste yığmaması okunan metnin türüyle doğrudan ilişkisi vardır. Bu kurallara uyularak metin daha anlaşılır kılınır. Örneğin öğrenci öykü tarzında bir metin okuyorsa metinde geçen karakterin duygu durumunu yansıtmak için gerekli yerlerde vurgu ve tonlamayı yapması gerekir.

“*Okumada strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme*” çıktısının alt göstergelerine bakıldığında beşinci sınıfta öyküleyici, sıralı/kronolojik; altıncı sınıfta açıklayıcı, karşılaştırma/zıtlık; yedinci sınıfta sebep/sonuç, problem/çözüm ve sekizinci sınıfta bütün metin yapılarının kullanılması gerekliliğine vurgu yapılması bu öğrenme çıktısının metnin türüyle doğrudan ilişkisi olduğunu göstermektedir.

“*Metinler arası karşılaştırma yapabilme*” çıktısının süreç bileşenine bakıldığında öğrencilerin metnin içeriğinde yer alan olayları, kahramanları, kahramanların davranışlarını ve karakter özelliklerini fark etmesi; metnin organizasyonuna hâkim olması için serim, düğüm, çözüm bölümlerini zihninde yapılandırması doğrudan öyküleyici metinlerle mümkündür. Bununla birlikte metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasındaki akışı belirleyebilmesi için karşılaştırma yapmaları bilgilendirici metin yapısıyla gerçekleştirilebilir.

“Metindeki unsurları sınıflandırabilme” çıktısına bakıldığında metinde geçen herhangi bir kavram, nesne, varlık, bilgi, olay ya da durumu öğrencinin tür ve nitelik yönünden, gerçek veya hayal ürünü olup olmadığı, öznellik-nesnellik barındırma durumu ve son olarak öncelik-sonralık bakımından sınıflandırmasını beklenmektedir. Sözü edilen sınıflandırma ölçütlerinin kullanımı metin türüne göre değişebilmektedir. Örneğin bir metinde günlük hayatta kullanılan bir aletin faydaları veyahut zararları anlatılıyorsa ve öğrencilerden anlatılanları öncelik ve sonralık bakımından sınıflandırması istenilmesi yanlış bir tutum olacaktır. Öğrencilere bunun daha çok bilgilendirici metin yapısıyla değil de öyküleyici metinlerle sezdirmek doğru olacaktır.

“Öyküleyici metinlerdeki hikâye unsurlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısı doğrudan metin türü farkındalığı sağlamaktadır. Öğrencilerin öyküleyici metinlerde görülen unsurları (olay örgüsünü, ana/yardımcı karakterleri, olayın geçtiği mekânı, olayın hangi zaman diliminde meydana geldiğini) tespit ederek bunlar arasındaki bağlantıları keşfedip kurguyu çözümlemeleri beklenmektedir. Öğrenciler öyküleyici metinlere has olan bu unsurları çözümlediklerinde bu metin yapısının bilgilendirici metin yapısına göre farkını da daha iyi kavrayabilir.

“Bilgilendirici metinlerde metin yapılarından hareketle önemli bilgileri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısına bakıldığında beşinci sınıfta kronolojik veya sıralı dediğimiz metin yapıları üstünde çalışmalar yapılır. Altıncı sınıfta sarmal düzene uygun olarak burada ek olarak açıklama ve karşılaştırma/zıtlık imkânı veren metinler ele alınır. Yedinci sınıfta önceki iki düzeyde ele alınan metin yapılarına ek olarak sebep/sonuç bildiren metinler ile problem/çözüm sunan metin yapılarına yönelik çalışmalar yapılır. Son olarak sekizinci sınıfta ise bahsi geçen bütün metin yapıları üstünde çalışmalar yapılarak öğrencilerin bütün metin türlerini kavramaları sağlanır.

“Metinde anahtar kelimeleri belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısında öğrencilerin metni en iyi yansıtan/temsil eden anahtar sözcükleri tespit etmeleri beklenmektedir. Her ne kadar burada doğrudan bilgilendirici metin vurgusu yapılsa da bu öğrenme çıktısı farklı metin yapılarında da amaca uygun şekilde öğrencilerde yaşantıya dönüşebilir.

“Metnin bölümlerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” doğrudan metin türünü işaret eden öğrenme çıktılarındandır. Öğrenciler öncelikle hem öyküleyici metin yapısını oluşturan serim, düğüm ve çözüm bölümlerini hem de bilgilendirici metnin yapısını oluşturan giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini tespit edip bunlar arasındaki bağlantılara odaklanarak çözümlemeler yapabilir.

“Şiirin biçim özelliklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” doğrudan şiir metin yapısını ön plana çıkaran bir öğrenme çıktısıdır. Öğrencinin sınıf düzeyine bağlı olarak mısrayı, benti ve dördürlüğü öğrenip şiirin düzyazıdan farklı olduğunu tespit edip bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koyması sağlanır. Böylece şiir dilinin diğer metin yapılarından farkı öğrenilir.

“Bilgilendirici metinde düşünceyi geliştirme yollarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” doğrudan bilgilendirici metin türüne yöneliktir. Öğrencilerin kaynağın/konuşmacının

başvurduğu düşünceyi geliştirme yollarını fark etmeleri sağlanır. Ayrıca sınıf seviyesi dikkate alınarak sözlü/yazılı anlatımlarında uygun yerlerde tanımlama, benzetme, karşılaştırma, örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verileri kullanarak düşüncelerini geliştirmeleri beklenmiştir.

“Metindeki söz sanatlarını belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” çıktısı altında sınıf seviyesine göre söz sanatları (benzetme, kişileştirme, konuşturma, karşıtlık ve abartma) bulunmaktadır. Söz sanatlarının belirlenmesi, sözlü/yazılı anlatımda işlevine uygun biçimde kullanılması metin türüyle ilişkilidir. Örneğin fabl türünde metin kullanılacaksa konuşturma ve kişileştirme söz sanatlarının kullanılması gerekir.

“Metinde kullanılan ikna etme tekniklerini belirlemeye yönelik çözümleme yapabilme” sadece yedinci ve sekizinci sınıfta karşımıza çıkan bu öğrenme çıktısında öğrencilerin ikna etme tekniklerinin farkında olmasıyla ilgilidir. İkna etme teknikleri daha çok bilgi tarzında oluşturulmuş metinlerde tercih edilen teknikler olduğu için öğrencilerin metin yapısına uygun şekilde tekniği kullanması beklenmektedir.

“Okuduğunu değerlendirebilme” öğrencilerin metnin içeriğinde yer alan olayları, kahramanları, kahramanların davranışlarını ve karakter özelliklerini fark etmesi; metnin tümüne hâkim olmak için serim, düğüm, çözüm bölümlerini tespit etmeleri; giriş, gelişme ve sonuç bölümleri arasındaki akışı belirleyerek bilgilendirici metin yapısını çözümleyerek karşılaştırma yapmaları beklenmektedir.

“Basılı ve dijital medya metinlerini değerlendirebilme” yedinci ve sekizinci sınıfta yer alan öğrenme çıktısıdır. Bununla öğrencilerin medya içeriğini; amaç, hedef kitleye uygunluk, tutarlılık gibi özellikler açısından değerlendirmeleri istenilerek bilgi vermek amacıyla oluşturulmuş metinlere hâkim olmaları istenmiştir.

“Metni eleştirebilme” öğrencilerin bir olayı, kahramanı, kahramanların davranışlarını ve karakter özelliklerini bilmesi; metnin geneline hâkim olmak için öyküleyici metin yapısını meydana getiren serim, düğüm ve çözüm bölümlerini zihninde yapılandırması istenmektedir. Ayrıca bilgilendirici metinlerdeki akışı görmek için giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyip bunlar arasındaki bağlantıyı çözümlemeleri beklenmektedir.

Çalışmanın Üçüncü Alt Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde konuşma becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktılarının sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Konuşma Becerisi Altında Tespit Edilen Öğrenme Çıktıları

Konuşma öğrenme çıktıları	Sınıflar
---------------------------	----------

	5	6	7	8
Konuşmasında amaç ve içeriğe yönelik seçimlerini yönetebilme	X	X	X	X
Konuşmasında sınıflandırma yapabilme	X	X	X	X
Konuşmasında düşünceyi geliştirme yollarını kullanabilme	X	X	X	X
Konuşmasında açık ve örtük ifadeleri kullanabilme	X	X	X	X
Toplam	4	4	4	4

Tablo 3’te elde edilen verilere bakıldığında konuşma becerisi altında toplam (N) 16 öğrenme çıktısının metin türüyle doğrudan/dolaylı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bütün sınıf düzeylerinde eşit bir şekilde öğrenme çıktısına yer verildiği tablodan anlaşılmaktadır.

“Konuşmasında amaç ve içeriğe yönelik seçimlerini yönetebilme” öğrencilerin konuşmaya başlamadan önce konuşmanın amacını, konusunu ve içeriğini belirlemesi metin türüyle ilişkilidir. Öğrenciler farklı metin yapılarının özelliklerini bildikleri takdirde amacına uygun olarak izlenen bir filmi/tiyatroyu veya eğlendirme amaçlı olan bir fıkrayı, anıyı, anekdotu, mizahi konuşmayı vb. yapabilirler.

“Konuşmasında sınıflandırma yapabilme” çıktısına bakıldığında metinde geçen herhangi bir kavram, nesne, varlık, bilgi, olay ya da durumu öğrencinin gerçek veya hayal ürünü olup olmadığı, öznellik-nesnellik barındırma durumu ve son olarak öncelik-sonralık bakımından sınıflandırmasını beklenmektedir. Sözü edilen sınıflandırma ölçütlerinin kullanımı metin türüne göre değişebilmektedir. Örneğin öyküleyici metin yapısında bir olayın gerçekleşme süreci öncelik-sonralık bakımından sınıflaması mümkünken bilgilendirici metinlerde herhangi bir olay/serüven gerçekleşmediği için çok tercih edilmez.

“Konuşmasında düşünceyi geliştirme yollarını kullanabilme” öğrencilerin kullanacağı düşünceyi geliştirme yollarına karar vermesi ve bunların hem birbirleriyle hem de metinlerle uyumlu biçimde kullanması metin türü farkındalığına sahip olmasıyla ilgilidir. Öğrenci ne tarzda metin kullanacağını bilirse amacına uygun olarak düşünceyi geliştirme yollarını tercih edebilir. Tanımlama daha çok bilgilendirici metinlerde sıklıkla kullanırken öyküleyici metinlerde pek rastlanılmaz.

“Konuşmasında açık ve örtük ifadeleri kullanabilme” öğrenci konuşmasını destekleyecek şekilde amacına uygun olarak farklı söz sanatlarını (benzetme, kişileştirme, konuşturma, karşıtlık ve abartma) tercih edebilir. Bu yüzden söz sanatlarının sözlü/yazılı anlatımda işlevine uygun biçimde kullanılması metin türüne bağlıdır. Örneğin benzetme söz sanatı öyküleyici, bilgilendirici ve şiir metin yapılarında kullanılmaya uygun bir söz sanatı iken kişileştirme ve konuşturma daha çok öyküleyici metin yapılarında tercih edilir.

Çalışmanın Dördüncü Alt Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bölümde yazma becerisi altında metin türü farkındalığı sağlayan öğrenme çıktılarının sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Yazma Becerisi Altında Tespit Edilen Öğrenme Çıktıları

Konuşma öğrenme çıktıları	Sınıflar			
	5	6	7	8
Yazısında içerik ve yapıya yönelik seçimlerini yönetebilme	X	X	X	X
Yazısında sınıflandırma yapabilme	X	X	X	X
Yazısında düşünceyi geliştirme yollarını kullanabilme	X	X	X	X
Yazısında açık ve örtük ifade etmeye yönelik yapıları kullanabilme	X	X	X	X
Toplam	4	4	4	4

Tablo 4’te elde edilen verilere bakıldığında yazma becerisi altında toplam (N) 16 öğrenme çıktısının metin türüyle doğrudan/dolaylı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte bütün sınıf düzeylerinde eşit bir şekilde öğrenme çıktısına yer verildiği tabloda görülmektedir.

“Yazısında içerik ve yapıya yönelik seçimlerini yönetebilme” öğrencilerin yazma eylemine geçmeden önce hedefleri doğrultusunda paragraf türüne karar vererek konularını seçerler. Öğrenciler her sınıf düzeyinde önceki sınıf düzeylerinde kullandıkları paragraf türlerini de uygulayacak şekilde beşinci sınıfta bir kişiyi, nesneyi veya mekânı betimleme, tanıtma ve öyküleme türünden paragraflar yazma; altıncı sınıfta açıklama; yedinci sınıfta tartışma ikna ve sebep/sonuç bildiren yazma çalışmaları ile süreç yürütülür. Ayrıca sekizinci sınıfta bütün paragraf türlerine yönelik çalışmalara yer verilerek doğrudan metin türü farkındalığını kazanmaları sağlanır.

“Yazısında sınıflandırma yapabilme” çıktısına bakıldığında temada veya metindeki içerik çerçevesinde herhangi bir kavram, nesne, varlık, bilgi, olay ya da durumu öğrencinin tür ve nitelik yönünden, gerçek veya hayal ürünü olup olmadığı, öznellik-nesnellik barındırma durumu ve son olarak öncelik-sonralık bakımından sınıflandırmasını beklenmektedir. Bu özelliklerin her metin türünde kullanılmamasından dolayı öğrencilerin metnin türüne uygun olarak bunları yazılarında gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

“Yazısında düşünceyi geliştirme yollarını kullanabilme” bu öğrenme çıktısında öğrenci öncelikle kullanılacağı düşünceyi geliştirme yollarını belirler sonra ilgili metin türü dikkate alınarak düşünceyi geliştirme yollarını hem birbiriyle hem de metnin bütünüyle uyumlu olacak şekilde kullanır. Bir öğretmen öğrencilerinden tarihî bir yapının yapılışını anlatan bir yazı istemesi durumunda öğrencilerin metinlerinde sıklıkla sayısal veriler kullanılması, karşılaştırmalara yer vermesi amaca uygun olacaktır.

“Yazısında açık ve örtük ifade etmeye yönelik yapıları kullanabilme” yazıda ifade edilmek isteneni açık, net ve anlaşılır bir biçimde söylemek bir öncelik olmakla birlikte zaman zaman gizli iletilere yer vermek de gerekebilir. Bu yüzden öğrencilerden söz sanatlarını metnin türüne uygun olacak biçimde kullanmaları beklenmektedir. Örneğin öğrencilerden altının keşfi ile ilgili bir bilgilendirme yazısı yazmaları istenilirse yazılarında kişileştirme veyahut konuşturma sanatlarını kullanmak yerine benzetme, karşıtlık sanatlarını amaca uygun şekilde metin içerisinde kullanmaları sezdirilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Öğrencilerin geleceğe hazırlanmaları, ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda birtakım beceriler edinmeleri eğitim kurumlarının temel görevlerindendir. Bu yüzden planlı, doğru ve güncel öğretim programların hazırlanması büyük öneme sahiptir. 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dört temel dil becerisi ön planda tutulmuş ve her beceriye yönelik öğrenme çıktıları oluşturulmuştur. Çalışmada, 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı öğrenme çıktılarının metin türünü yansıtırma durumu incelenmiş ve şöyle sonuçlara ulaşılmıştır:

Dinleme/izleme becerisi altında 5. ve 6. sınıfta 11, 7. ve 8. sınıfta 13 olmak üzere toplam 48 öğrenme çıktısı tespit edilmiştir. Bütün sınıf seviyeleri göz önünde bulundurulduğunda 4 öğrenme çıktısının doğrudan öyküleyici metin türüyle ilişkili olduğu; 16 öğrenme çıktısının ise doğrudan bilgilendirici metin türüyle ilişkili olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra hem öyküleyici hem de bilgilendirici metin türüne vurgu yapan 28 öğrenme çıktısı tespit edilmiştir. Şiir metin türünü ön plana alan bir öğrenme çıktısına ise rastlanılmamıştır.

Okuma becerisi altında 5. ve 6. sınıfta 13, 7. ve 8. sınıfta 14 olmak üzere toplam 54 öğrenme çıktısının yer aldığı görülmüştür. Sınıf seviyeleri dikkate alındığında 4 öğrenme çıktısının doğrudan öyküleyici metin türüyle ilişkiliyken 16 öğrenme çıktısının ise bilgilendirici metin türüyle ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrenme çıktılarının alt göstergelerine bakıldığında hem öyküleyici hem de bilgilendirici metin türüne vurgu yapan 30 ortak öğrenme çıktısı tespit edilmiştir. Son olarak şiir metin türünü ön planda tutan 4 öğrenme çıktısına da rastlanılmıştır.

Konuşma ve yazma becerileri altında ise her sınıf düzeyinde 4 öğrenme çıktısı olmak üzere her ikisinde de toplam 16 öğrenme çıktısının metin türüyle doğrudan/dolaylı olarak ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Böylece farklı metin türleriyle ilişkili olan öğrenme çıktılarının okuma ve dinleme/izleme becerileri altında sıklıkla yer aldığı görülürken konuşma ve yazma becerileri altında az olduğu görülmüştür.

Kıbrıs (2019) 2018 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarındaki metin türü farkındalığı tespit etmek amacıyla ortaya koyduğu çalışmada metin türünü yansıtan öğrenme çıktılarının birçoğunun okuma ve yazma becerileri altında yer aldığını ifade ederken en az ise dinleme ve konuşma becerisi altında olduğunu söylemiştir. Bununla beraber 2019 Ortaokul Türkçe Dersi

Öğretim Programı'na da bakıldığında metin türünü yansıtan öğrenme çıktılarının çoğunluğu okuma ve yazma becerileri altında görülürken konuşma ve dinleme becerileri altında çok az rastlanılmıştır. Diğer yandan Eroğlu Çopur'un (2019) 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın hikâye edici metinlere yönelik kazanımların incelenmesi çalışmasına göz atıldığında öyküleyici metin türüne yönelik öğrenme çıktılarının özellikle okuma becerisi altında yer aldığını; konuşma becerisi altında ise herhangi bir öğrenme çıktısının yer almadığını ifade etmiştir. Böylece okuma becerisi altında metin türünü yansıtan öğrenme çıktılarının fazla, konuşma becerisinde ise az tespit edilmesi bu çalışmanın sonucuyla benzerlik taşımaktadır.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlardan biri de bilgilendirici metin türünü doğrudan yansıtan öğrenme çıktılarının diğer metin türlerine göre daha fazla olmasıdır. Bunun sebebi öyküleyici metinlerde yazarın sanatlı, ağdalı bir üslup kullanıp metinde iletmek istenen olayı/olguyu doğrudan verememesi olarak görülebilir. Bu yüzden bilgilendirici metinlerin en az kurgusal metinler kadar bilginin/kavramın öğretilmesi noktasında işlevi bir hayli önem arz etmektedir (Pilav ve Erdoğan, 2016).

Öyküleyici metin yapılarıyla öğrencilerin bir konuyu/olayı/durumu zihinlerinde yapılandırması daha rahat gerçekleştirilir. Kaldırım ve Tavşanlı (2018) sınıf öğretmeni adaylarıyla yaptıkları çalışmada hikâye edici metinlerin anlaşılmasının diğer metin yapılarına göre daha kolay olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Başaran ve Akyol da (2009) metnin bilgilendirici veya hikâye edici olmasının öğrencilerin okuduğunu anlamasına veya metne karşı tutumuna etkisini incelemiş ve sonucunda öğrencilerin öyküleyici ve bilgilendirici metin yapılarına karşı geliştirdikleri olumlu tutum arasında anlamlı bir fark olmadığını fakat öğrencilerin öyküleyici metinleri bilgilendirici metinlere göre daha iyi anladıklarını tespit etmişlerdir. Çalışmada elde edilen sonuçtan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

Öneriler

1. Metnin türünü belirleme noktasında geçerliği ve güvenilirliği yüksek olan bilgilendirici metin veya öyküleyici metin yazma ölçekleri kullanılarak öğrencilerin buradaki başarı tutumuna göre program şekillendirilebilir.
2. Metni anlamlandırma sürecinde öyküleyici metin yapısının rolü daha fazla olduğu için bu metin yapısına yönelik öğrenme çıktılarına sıklıkla yer verilebilir ya da dengeli yer verilmesi sağlanabilir.
3. Türkçe ders kitaplarında yer verilen metinlerden önce anahtar kavramlarla metnin türü sezdirilebilir.
4. Öyküleyici ve bilgilendirici metin yapısının yanında şiir metin yapısı arka planda kalmaktadır. Doğrudan bu metin yapılarına yönelik öğrenme çıktıları da oluşturulabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

Bu makale tek yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması teşkil edebilecek bir durum söz konusu değildir.

Kaynaklar

- Adalı, O. (2003). *Anlamak ve anlatmak*. Pan Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve sözlü anlatım kompozisyon sanatı*. Akçağ Yayınları.
- Aytaş, G. (2006). Edebî türlerden yararlanma. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169), 261-274.
- Başaran, M. ve Akyol, H. (2009). Okuduğunu anlama ve metne karşı geliştirilen tutum üzerinde metnin bilgi verici veya hikâye edici olmasının etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2)1, 11-23. <https://doi.org/10.12780/UUSBD41>.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 257-265.
- Bulut, K. (2020). Açık öğretim ortaokulu Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 931-949. <https://doi.org/10.16916/aded.742452>.
- Cemiloğlu, M. (2001). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Alfa Basım Yayıncılık.
- Çağlayan, G. (2024). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki anlatma esasına bağlı edebî metinlerin metin merkezli ölçütler açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Eroğlu Çopur, D. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programının 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için hikâye edici metinlere yönelik kazanımlar bakımından incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Spektrumu Dergisi*, 1(1), 48-59.
- Fordham Nancy W., Wellman, D., & Sandmann, A. (2002). Taming the text: Engaging and supporting in students social studies readings. 93(4), 149-158.
- Hirik, S. (2020). Türkçede bağdaşıklık ve bağdaşıklık unsurları: Kürk Mantolu Madonna incelemesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 221-238. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.732163>.
- Kaldırım, A. ve Tavşanlı, Ö. F. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının metin türlerine ve metinlerin Türkçe derslerinde kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(224), 397-414.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.
- Kıbrıs, S. (2019). *Ortaokul (5-8. Sınıflar) Türkçe dersi öğretim programı ve ders kitaplarında ‘metin türü farkındalığı’* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi.
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Sage Publications.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.). Nobel.

- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 273-294. <http://dx.doi.org/10.18037/ausbd.1227356>.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Türkçe dersi öğretim programı*. <tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programtur5678Onayli.pdf>.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663>.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özdemir, E. (1987). *İlkokul öğretmenleri için Türkçe öğretimi kılavuzu*. İnkılâp Kitabevi.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Pilav, S. ve Erdoğan Ş. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 45(210), 351-371.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 441-453.
- Şimşek, E. (2023). *Türkçe ders kitaplarındaki metin türü öğretimine yönelik etkinliklerin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Tarakcı, Ç. ve Kayadibi, N. (2023). Metin türleri açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *International Journal of Education and New Approaches*, 6(1), 150-166. <https://doi.org/10.52974/jena.1302420>.
- Temizyürek, F. ve Delican, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 842-856.
- Türkben, T. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2152-2166. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.419925>.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 33-46.

Extended Abstract

Introduction

The Turkish language course taught at both primary and secondary school levels is a fundamental subject in the development of students' receptive (listening/watching, reading) and

productive (speaking, writing) skills. With this understanding, the different types of texts used in the process of imparting each of these language skills to students are of great importance. A text is a whole formed by bringing together words, sentences and paragraphs in accordance with the structural and semantic features of the language. Hirik (2020) defines text as the entirety of units that express the author's feelings and thoughts in accordance with syntactic and semantic conditions. Every text is produced for a specific purpose and is created by the author with unique characteristics in line with this purpose. Factors such as the subject matter addressed in the text production process, the author's narrative style, and the manner in which information is presented are elements that provide information about the type of text (Baş, 2003 s. 258). According to Aytaş (2006), the concept of genre refers to the different types of literary works classified according to their form, content, and structural characteristics. Through different text types, students recognise the subtleties of their native language, develop literary tastes, and learn to view events from different perspectives (Şimşek, 2023). In this regard, Turkish teachers must correctly select the types of texts that influence students' comprehension and plan the teaching-learning process accordingly. This is because what is intended to be conveyed in narrative texts may be presented differently from what is intended to be conveyed in informative texts (Kaldırım and Tavşanlı, 2018). Therefore, knowing the structure and discourse features of any text facilitates reaching its deep structure. Different classifications of text types are seen in the literature: Aktaş and Gündüz's (2004) formative texts, instructional texts and literary texts; Özdemir's (1987) scientific/instructional texts, literary texts and transitional texts; Cemiloğlu's (2001) event-based, thought-based and emotion-intensive texts; and Adalı's (2003) fiction-based, thought-based and real-life-based texts are some of these. According to this scope, it can be seen that there is diversity in the classification of texts by type.

It is well known that different types of texts are frequently preferred in Turkish lessons, particularly with the aim of comprehensively teaching the basic language skills of listening/watching, reading, speaking and writing. There are studies in the field literature where researchers have examined different text structures in the context of the Turkish lesson teaching programme and textbooks. In their study titled *Secondary School Turkish Textbooks in Terms of Text Types*, Tarakcı and Kayadibi (2023) concluded that text types are not distributed evenly in textbooks; informative texts are more prevalent than narrative texts, while poems are given very little space. Indeed, Pilav and Oğuz (2013), in their study titled *A Research on Text Types in Turkish Textbooks*, examined a total of 50 texts at the 7th and 8th grade levels and stated that narrative texts were the most common. Looking at Bulut's (2020) study, 'An Analysis of Texts in Open Education Middle School Turkish Textbooks in Terms of Type and Theme,' it was found that some types included in the programme were not included in the textbooks, while others were included in very small numbers. Türkben (2018), in his study examining the types and themes of texts in secondary school Turkish textbooks, found that the books are rich in

both type and theme diversity. Özbay and Çeçen (2012) also concluded in their study titled Analysis of Texts in Turkish Textbooks (Grades 6-8) in Terms of Type and Theme that the books are rich in terms of both type and theme diversity. Furthermore, Üründü (2011), in his study titled 'An Analysis of 6th-8th Grade Turkish Textbooks in Terms of Theme and Text Type,' found that the necessary sensitivity was not shown in distinguishing text types. It was concluded that the text types of conversation and essay were confused with each other; the narrator was not specified in the memoir type; general names such as opinion piece and didactic text were given as types; and in some texts, good examples of the type were not used. The findings obtained in the study by Solak and Yaylı (2009) titled 'An Analysis of Secondary Level Turkish Textbooks in Terms of Genres Only' indicate that the necessary care was not taken in the preparation of Turkish textbooks. Some of these include the unbalanced distribution of genres and the omission of important genres from the books. Considering the importance of awareness of text genres for students, the learning outcomes included in the 2024 Middle School Turkish Language Teaching Programme were examined in detail.

Method

This study, which aims to examine the learning outcomes that enable students to develop text type awareness in the Middle School Turkish Language Teaching Programme (2024), has been prepared in accordance with a qualitative design. Merriam (2018) states that qualitative research is one of the most frequently preferred designs in the social sciences and that data is generally obtained through documents, records, or observation techniques. The source of the data obtained within the scope of the study is the current Secondary School Turkish Language Teaching Programme prepared by the Ministry of National Education in 2024 within the scope of the Maarif Model. Each learning outcome given under the language skills of reception and production in the programme has been addressed in a manner appropriate to the purpose, taking into account the process component. The document for the study, the current Turkish Language Course Teaching Programme (2024), was accessed from the official website of the Ministry of National Education. The page range containing all the learning outcomes under each language skill was identified and obtained in hard copy. The learning outcomes were subjected to a detailed examination appropriate to the purpose, taking into account the process components. Learning outcomes that provide text type awareness have been identified and transferred to the computer system. Thus, while quantitative data is presented in tables, an effort has been made to create the findings section of the study with qualitative explanations. The data analysis method used in the study process is content analysis. Content analysis is a data analysis method that enables the analysis of various materials such as documents and records within a predefined framework of rules, coding, and classification in order to access objective and verifiable information. It is frequently preferred, especially in qualitative research (Metin and Ünal, 2022 s. 273).

Based on this, the learning outcomes in the Secondary School Turkish Language Teaching Programme (2024) under review were analysed individually. Tables were prepared for the quantitative findings obtained after the analysis, and explanations were provided below the tables.

Result and Discussion

The study examined the extent to which the learning outcomes of the 2024 Secondary School Turkish Language Teaching Programme reflect text types and reached the following conclusions: A total of 48 learning outcomes were identified under the listening/viewing skill, with 11 for Years 5 and 6 and 13 for Years 7 and 8. Considering all grade levels (5, 6, 7, and 8), 4 learning outcomes were directly assessed within the narrative text type, while 16 learning outcomes were directly created within the informative text type. In addition, when the process component of the learning outcomes is considered, there are 28 common learning outcomes that emphasise both narrative and informative text types. No learning outcomes focusing on the poetry text type were found.

Under reading skills, a total of 54 learning outcomes were identified, with 13 in Years 5 and 6 and 14 in Years 7 and 8. Considering the class levels, 4 learning outcomes were directly addressed within the narrative text type, while 16 learning outcomes were developed within the informative text type. Furthermore, looking at the sub-indicators of the learning outcomes, 30 common learning outcomes were identified that emphasised both narrative and informative text types. Finally, 4 learning outcomes that prioritised the poetry text type were also found. Under speaking and writing skills, it was determined that a total of 16 learning outcomes, 4 at each grade level, were directly/indirectly related to text type. Thus, it was found that learning outcomes reflecting different text types were more prevalent under reading and listening/viewing skills, while they were less prevalent under speaking and writing skills.

In his study aimed at identifying text type awareness in the Cyprus (2019) Secondary School Turkish Language Teaching Programme (2018) and textbooks, he states that many of the learning outcomes reflecting text type are found under reading and writing skills, while the fewest are found under listening and speaking skills. Similarly, when examining the 2019 Secondary School Turkish Language Teaching Programme, it is seen that the majority of learning outcomes reflecting text types are under reading and writing skills, while very few are found under speaking and listening skills. On the other hand, when reviewing Eroğlu Çopur's (2019) study titled "Examination of the 2018 Turkish Language Teaching Programme's Gains Related to Narrative Texts", learning outcomes related to narrative text types are identified particularly in reading skills, while no learning outcomes are found under speaking skills. Thus, the finding that learning outcomes reflecting the text type are abundant under reading skills but scarce under speaking skills is similar to the result of this study.

One of the findings obtained within the scope of this study is that learning outcomes directly reflecting the informative text type are more numerous than those of other text types. The reason for this is that when the author uses an artistic, ornate style in narrative texts, the event/phenomenon intended to be conveyed in the text may not achieve its purpose. Therefore, informative texts that reflect the finest examples of the genre are at least as important as fictional texts in terms of teaching information/concepts (Pilav and Erdoğan, 2016). Narrative text structures make it easier for students to construct a topic/event/situation in their minds. Kaldırım and Tavşanlı (2018) concluded in their study with trainee primary school teachers that narrative texts are easier to understand than other text structures. Başaran and Akyol (2009) also examined the effect of whether a text is informative or narrative on students' comprehension of what they read or their attitude towards the text. They found that there was no significant difference between the positive attitudes students developed towards narrative and informative text structures, but that students understood narrative texts better than informative texts. Based on the results obtained in this study, the programme can be shaped according to students' attitudes towards success here, using informative text or narrative text writing scales that are highly valid and reliable in determining the type of text. As the role of the narrative text structure is greater in the text comprehension process, learning outcomes related to this text structure can be given more emphasis or a balanced emphasis can be ensured. Before the texts included in Turkish textbooks, the type of text can be hinted at with key concepts. Alongside narrative and informative text structures, the structure of poetry texts remains in the background. Learning outcomes can also be created directly for these texts.

Açık Erişim Politikası: Bu dergi, araştırmaların kamuya ücretsiz olarak sunulmasının daha büyük bir küresel bilgi alışverişini desteklemesi ilkesiyle içeriğine anında açık erişim sağlar.

This work is licensed under CC BY-NC-ND 4.0

Canonical URL <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>